

Danuta Zawadzka, Agnieszka Strzelecka

Politechnika Koszalińska

OCENA ZRÓŻNICOWANIA STRUKTURY KOSZTÓW PRODUKCJI ROLNICZEJ W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W POLSCE I UNII EUROPEJSKIEJ¹

*ASSESSMENT OF THE DIVERSITY OF STRUCTURE OF AGRICULTURAL
PRODUCTION COSTS ON FARMS IN POLAND AND THE EUROPEAN UNION*

Słowa kluczowe: produkcja rolnicza, gospodarstwo rolne, struktura kosztów

Key words: farm production, farm, cost structure

Abstrakt. Celem opracowania była ocena zróżnicowania struktury kosztów ponoszonych przez towarowe gospodarstwa rolne w Polsce, a także porównanie uzyskanych wyników ze strukturą kosztów produkcji rolniczej w Unii Europejskiej. Badania przeprowadzono na podstawie danych udostępnianych w ramach Europejskiego *Farm Accountancy Data Network* (FADN) – System zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych gospodarstw rolnych. W opracowaniu przeanalizowano zmiany w strukturze kosztów ogółem gospodarstw rolnych w latach 2004-2009 z uwzględnieniem ich typu rolniczego. Na podstawie przeprowadzonych badań ustalono m.in., iż zarówno w Polsce, jak i w całej UE najwyższe koszty w badanym okresie ponosiły gospodarstwa typu zwierzęta ziarnożerne oraz uprawy ogrodnicze, a w strukturze kosztów ogółem przeważało zużycie pośrednie.

Wstęp

Ocena struktury kosztów związanych z działalnością gospodarstwa rolnego jest jednym z podstawowych źródeł informacji niezbędnych do ewaluacji efektywności czynników wytwórczych wykorzystywanych w produkcji rolniczej. Stanowi podstawę podejmowanych decyzji ekonomicznych, zarówno finansowych, jak i inwestycyjnych. Celem opracowania była ocena zróżnicowania struktury kosztów ponoszonych przez towarowe gospodarstwa rolne w Polsce, a także porównanie uzyskanych wyników ze strukturą kosztów produkcji rolniczej w Unii Europejskiej.

Material i metodyka badań

Badaniu poddane zostały towarowe gospodarstwa rolne w Polsce i w Unii Europejskiej (UE), które w latach 2004-2009 prowadziły rachunkowość rolną w ramach *Farm Accountancy Data Network* (FADN) – System zbierania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. Z uwagi na dostępność danych dla Niemiec i Słowacji przyjęto lata 2004-2008, natomiast dla Bułgarii i Rumunii lata 2007-2008. Podstawą prawną Polskiego FADN jest ustawa o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych z 29.11.2000 r., zaś Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie gromadzi i opracowuje dane. Unikalność danych gromadzonych przez FADN wyraża się w tym, że jest to jedyna baza danych gromadzonych według jednolitych zasad, co umożliwia porównywanie gospodarstw funkcjonujących w różnych regionach UE [Goraj i in. 2011]. FADN gromadzi dane dotyczące gospodarstw towarowych, które mają zasadniczy

---

¹ Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki. Projekt pt. *Wzrost i alokacja aktywów finansowych i rzeczowych rolników (przedsiębiorstw rolniczych i gospodarstw domowych) Pomorza Środkowego*. Umowa Nr 3577/B/H03/2011/40.

udział w tworzeniu wartości dodanej rolnictwa². Badaniu poddano gospodarstwa rolne towarowe o wielkości ekonomicznej równej lub większej 2 ESU³. Dokonano analizy kosztów gospodarstw rolnych z uwzględnieniem następujących siedmiu typów rolniczych⁴: uprawy polowe, uprawy ogrodnicze, uprawy trwałe, krowy mleczne, zwierzęta żywione w systemie wypasowym, zwierzęta ziarnożerne, mieszane. Wszystkie dane przedstawione w opracowaniu są wartościami przeciętnymi dla rozpatrywanych grup gospodarstw rolnych.

Przyjmując klasyfikację FADN [Goraj i in. 2011], uwzględniono następujące kategorie kosztów, stanowiących o wysokości ponoszonych w gospodarstwie rolnym kosztów ogółem⁵: zużycie pośrednie, amortyzacja oraz koszty czynników zewnętrznych. Pierwsza z wymienionych kategorii, zużycie pośrednie, obejmuje koszty bezpośrednie⁶ gospodarstwa oraz koszty ogólnogospodarcze⁷ związane z prowadzoną działalnością operacyjną. Amortyzacja obejmuje środki trwałe własne, które są wyceniane według wartości odtworzeniowej i nie jest obliczana dla ziemi, lasów, kwot i limitów produkcyjnych oraz aktywów obrotowych. Natomiast ostatnia z wymienionych kategorii obejmuje koszty ponoszone w związku z zaangażowaniem zewnętrznych czynników wytwórczych (ziemi, pracy i kapitału) w procesie produkcji gospodarstwa rolnego. Są to przede wszystkim wynagrodzenia i ubezpieczenia społeczne zatrudnionych pracowników najemnych, czynsze za dzierżawę ziemi i budynków, a także odsetki i opłaty finansowe.

Wyniki i dyskusja

Uwzględniona w badaniu kategoria *koszty ogółem* obejmuje wszystkie koszty, które dotyczą działalności operacyjnej gospodarstwa rolnego i zostały poniesione na produkcję w danym roku obrachunkowym. Koszty ogółem związane z prowadzoną produkcją rolniczą ponoszone przez towarowe gospodarstwa rolne w Polsce są ponad dwukrotnie niższe niż analizowane wielkości dotyczące UE (rys. 1).

Przeciętna wartość kosztów ogółem w gospodarstwie rolnym w Unii Europejskiej w 2009 r. wyniosła 54 268 euro i była wyższa od odnotowanej w 2004 r. o 3,94%. Dla porównania w Polsce wielkości te wyniosły odpowiednio 20 075 euro i 26,04%. Tak duże zróżnicowanie w wartościach przeciętnych kosztów ogółem wynika m.in. z rozdrobnienia struktury agrarnej w Polsce oraz wynikającej z tego niższej przeciętnej wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych. Wartość ta dla średniego gospodarstwa w UE wyniosła 32 ESU, w Polsce natomiast 9,90 ESU. Wysoką

² Zgodnie z metodologią FADN, do 2009 r., czyli w okresie objętym analizą w pracy za takie uznawane były gospodarstwa rolne mieszczące się w grupie gospodarstw wytwarzających w danym regionie FADN lub kraju członkowskiego co najmniej 90% wartości standardowej nadwyżki bezpośredniej (SGM). Standardowa nadwyżka bezpośrednia jest nadwyżką wartości produkcji danej działalności rolniczej nad wartością kosztów bezpośrednich w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcji [Goraj i in. 2011].

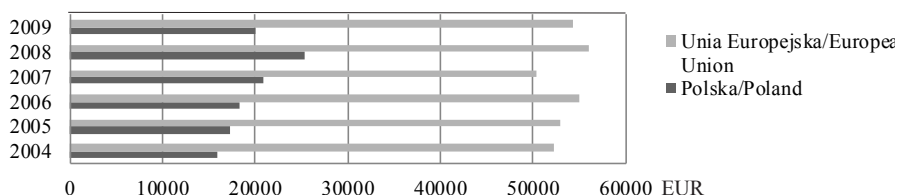
³ Do 2009 r. parametrem służącym do określania wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego była Europejska Jednostka Wielkości (ESU – *European Size Union*). Jedno ESU odpowiadało równowartości 1200 euro [Goraj i in. 2011].

⁴ Typ rolniczy określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej nadwyżki bezpośredniej poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej nadwyżce bezpośredniej gospodarstwa rolnego [Decyzja Komisji 1985].

⁵ Kategoria „koszty ogółem” dotyczy wszystkich kosztów, które związane są z działalnością operacyjną danego gospodarstwa rolnego i które zostały poniesione w związku z produkcją uzyskaną w danym roku obrachunkowym. W rachunku tym uwzględnia się nakłady produktów, które zostały wytworzone w gospodarstwie rolnym i wykorzystane do celów produkcyjnych w ramach działalności operacyjnej. Do kosztów ogółem nie wlicza się podatków oraz opłat ponoszonych przez gospodarstwo rolne w danym okresie.

⁶ Koszty bezpośrednie oblicza się sumując: a) koszty bezpośrednie produkcji roślinnej (nasiona i sadzonki, nawozy, środki ochrony roślin, pozostałe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej); b) koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej (pasza dla zwierząt żywionych w systemie wypasowym oraz dla zwierząt ziarnożernych, pozostałe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej); c) koszty bezpośrednie produkcji leśnej.

⁸ Koszty ogólnogospodarcze to takie, które związane są z prowadzoną działalnością operacyjną, ale nie zostały sklasyfikowane do grupy kosztów bezpośrednich. Oblicza się je sumując: a) koszty utrzymania maszyn i budynków; b) koszty energii; c) koszty pracy wykonanej w ramach usług oraz koszty poniesione w związku z wynajmem maszyn; d) pozostałe koszty ogólnogospodarcze, do których zalicza się przede wszystkim koszty zużycia wody, koszty ubezpieczeń (z wyłączeniem ubezpieczeń budynków i wypadków przy pracy oraz ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej), opłaty za telefon, prowadzenie księgowości itp.

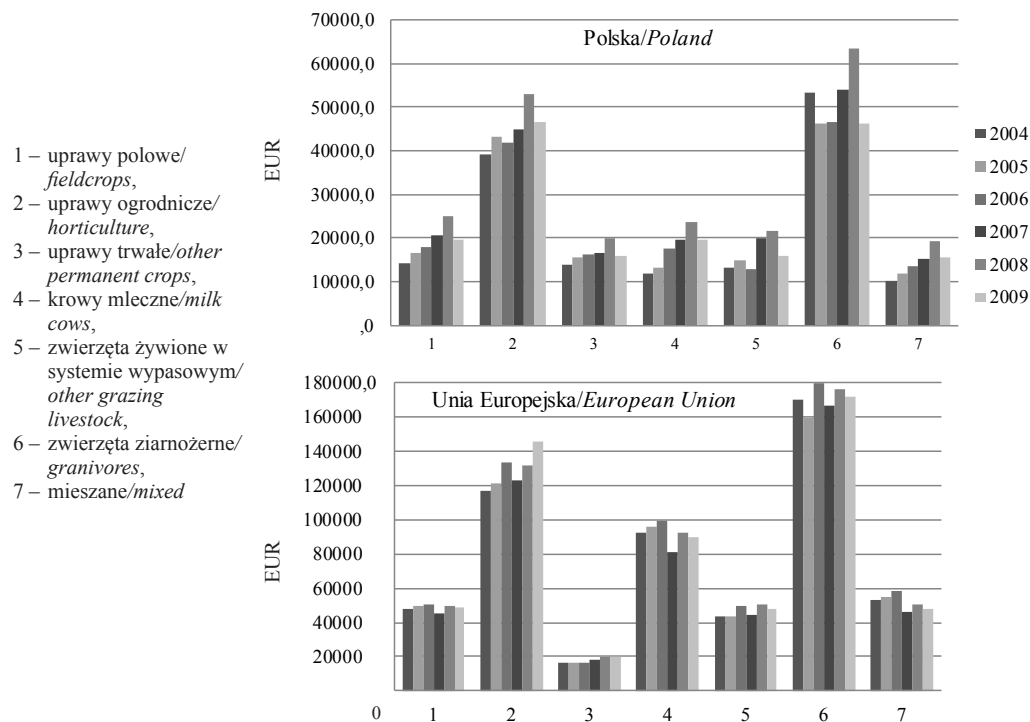

Rysunek 1. Przeciętna wartość kosztów ogółem w towarowych gospodarstwach rolnych w Polsce oraz w UE w latach 2004-2009

Figure 1. The average total costs of agricultural farms in Poland and European Union from 2004 to 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN

Source: own calculations based on FADN data

Rysunek 2. Przeciętna wartość kosztów ogółem w towarowych gospodarstwach rolnych w Polsce oraz w Unii Europejskiej w latach 2004-2009 z uwzględnieniem typu rolniczego

Figure 2. The average total costs of agricultural farms in Poland and European Union from 2004 to 2009, by farm type

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig. 1

średnią wielkością ekonomiczną w badanym okresie charakteryzowały się gospodarstwa rolne w Holandii (148,9 ESU), na Słowacji (125,8 ESU) oraz w Czechach (109,8 ESU).

Analiza wielkości kosztów ogółem gospodarstw rolnych z uwzględnieniem kierunku specjalizacji produkcji rolniczej wskazuje na podobne zależności w Polsce, jak i w całej UE, nie dotyczy to jednak wartości bezwzględnych analizowanych wielkości (rys. 2).

Zarówno w Polsce, jak i w całej UE, najwyższe koszty w badanym okresie ponosiły gospodarstwa rolne specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych oraz gospodarstwa, których

Tabela 1. Struktura kosztów ogółem w towarowych gospodarstwach rolnych w Polsce i w Unii Europejskiej w latach 2004-2009 według wartości przeciętnych

Table 1. The structure of average total costs of agricultural farms in Poland and European Union from 2004 to 2009

Wyszczególnienie/Specification	Struktura kosztów ogółem/Structure of total costs [%]					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Polska/Poland						
Koszty ogółem/Total costs	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Zużycie pośrednie/Intermediate consumption	76,05	74,08	73,92	75,17	74,00	72,98
Amortyzacja/Depreciation	17,94	19,31	18,79	17,36	17,59	18,56
Koszty czynników zewnętrznych/External factors	6,01	6,61	7,29	7,47	8,41	8,46
Unia Europejska/European Union						
Koszty ogółem/Total costs	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Zużycie pośrednie/Intermediate consumption	66,04	65,90	65,95	67,05	67,68	66,55
Amortyzacja/Depreciation	15,62	15,75	16,04	15,08	14,70	15,48
Koszty czynników zewnętrznych/External factors	18,34	18,35	18,01	17,87	17,62	17,97

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig. 1

głównym kierunkiem produkcji są uprawy ogrodnicze. W analizowanej próbie zauważa się znaczne różnice w poziomie ponoszonych kosztów – od 4349 euro w gospodarstwach typu uprawy trwałe z Cypru (2005 r.), do 154 3801 euro w gospodarstwach niewyspecjalizowanych ze Słowacji (2008 r.). Dla połowy badanych podmiotów w krajach UE charakterystyczne były koszty ogółem niższe niż 81 914,5 euro, czyli znacznie niższe od średniej wartości dla analizowanej zbiorowości (149 638,94 euro). W tym samym okresie wśród badanych podmiotów w Polsce najwyższą wartość kosztów ogółem odnotowano w 2008 r. w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych (63 449 euro), zaś najniższą w 2004 r. w gospodarstwach typu mieszane (10 048 euro). Średnia wartość omawianej kategorii kosztów w Polsce w badanym okresie wyniosła 25 722,36 euro. Strukturę kosztów ogółem w badanych gospodarstwach rolnych przedstawiono w tabeli 1.

Najwyższy udział w strukturze kosztów ogółem towarowych gospodarstw rolnych stanowi zużycie pośrednie, najniższy natomiast – koszty czynników zewnętrznych. Zależności te są podobne dla gospodarstw w całej UE, niemniej jednak przeciętne gospodarstwo w UE cechuje wyższy udział kosztów z tytułu zaangażowania czynników zewnętrznych, niż w Polsce i relatywnie niższy udział zużycia pośredniego.

Strukturę kosztów ogółem w badanych gospodarstwach rolnych z uwzględnieniem typów rolniczych przedstawiono w tabelach 2 i 3. Najwyższym udziałem kosztów działalności operacyjnej charakteryzują się gospodarstwa typu zwierzęta ziarnożerne. W 2009 r. przeciętna wartość zużycia pośredniego w gospodarstwach rolnych w UE wyniosła 36 115 euro i była wyższa od odnotowanej w 2004 r. o 4,75%. Natomiast w Polsce wartości te wyniosły odpowiednio: 14 651 euro i 20,96%. W tym samym roku koszty bezpośrednie w przeciętnym gospodarstwie rolnym w UE wyniosły 22 115 euro (wyższe o 5,21% niż w 2004 r.), zaś w Polsce 10 076 euro (wyższe o 13,04% niż w 2004 r.). W 2009 r. 66,55% kosztów ogółem w przeciętnym gospodarstwie rolnym w UE stanowiło zużycie pośrednie, 15,48% amortyzacja, natomiast 17,97% koszty czynników zewnętrznych. Dla porównania, w tym samym roku wartości wskaźników struktury dla omawianych kosztów w przeciętnym gospodarstwie

Tabela 2. Struktura kosztów ogółem w towarowych gospodarstwach rolnych w Polsce w latach 2004-2009 według wartości przeciętnych z uwzględnieniem typu rolniczego

Table 2. The structure of average total costs of agricultural farms in Poland from 2004 to 2009, by farming type

Typ produkcji/ <i>Farming type</i>	Rodzaj kosztu/ <i>Type of cost</i>	Struktura kosztów ogółem/ <i>Structure of total costs [%]</i>					
		2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Polska/Poland</i>							
Uprawy polowe/ <i>Fieldcrops</i>	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	68,93	67,77	67,69	69,58	69,19	68,25
	A	21,44	22,07	21,33	19,16	18,71	19,91
	KCZ	9,63	10,16	10,98	11,26	12,10	11,84
Uprawy ogrodnicze/ <i>Horticulture</i>	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	71,41	70,71	71,91	71,75	70,74	70,35
	A	15,90	16,68	15,30	14,86	15,45	15,14
	KCZ	12,69	12,61	12,79	13,39	13,81	14,51
Uprawy trwałe/ <i>Other permanent crops</i>	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	47,92	47,45	46,37	47,92	43,80	45,97
	A	36,37	38,24	37,03	36,23	36,78	35,74
	KCZ	15,71	14,31	16,60	15,85	19,42	18,29
Krowy mleczne/ <i>Milk cows</i>	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	74,10	73,71	75,08	76,28	75,59	73,80
	A	22,35	22,97	20,64	19,85	20,32	21,92
	KCZ	3,55	3,32	4,28	3,87	4,09	4,28
Zwierzęta żywione w systemie wypasowym/ <i>Other grazing livestock</i>	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	74,14	73,45	73,20	72,40	71,63	69,94
	A	21,71	21,84	22,57	18,95	19,73	22,12
	KCZ	4,15	4,71	4,23	8,65	8,64	7,94
Zwierzęta ziarnożerne/ <i>Granivores</i>	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	89,78	87,55	87,37	88,51	88,28	87,03
	A	7,43	9,39	9,32	8,46	8,70	9,85
	KCZ	2,79	3,06	3,31	3,03	3,02	3,12
Mieszane/ <i>Mixed</i>	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	75,12	74,48	76,23	77,22	75,11	74,54
	A	21,18	20,91	18,81	17,81	18,14	18,64
	KCZ	3,70	4,61	4,96	4,97	6,75	6,82

Legenda: KO – koszty ogółem/*total costs*, ZP – zużycie pośrednie/*intermediate consumption*, A – amortyzacja/*depreciation*, KCZ – koszty czynników zewnętrznych/*external factors*

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig. 1

rolnym w Polsce wyniosły odpowiednio: 72,98, 18,56, 8,46%. Przyczyn wyjaśnienia relatywnie niskiego udziału kosztów czynników zewnętrznych (pracy i kapitału) w strukturze kosztów ogółem gospodarstw rolnych w Polsce można upatrywać m.in. w dominacji własnych źródeł finansowania działalności rolniczej⁸, relatywnie dużym udziale nisko oprocentowanych kredytów preferencyjnych [Felczak 2011] w obcych źródłach finansowania oraz strukturze osób wykonujących pracę w gospodarstwie rolnym [Strzelecka 2012], w której przeważają członkowie rodziny.

⁸ Zdaniem niektórych autorów, rolnicy finansują swoją działalność głównie kapitałem własnym z uwagi na utrudniony dostęp tej grupy podmiotów do zewnętrznych źródeł finansowania. Szerzej na ten temat: Ma, Tian [2006], Bierlen i in. [1998], Pailwar i in. [2010] i Zawadzka [2012].

Tabela 3. Struktura kosztów ogółem w towarowych gospodarstwach rolnych w Unii Europejskiej w latach 2004-2009 według wartości przeciętnych z uwzględnieniem typu rolniczego
 Table 3. The structure of average total costs of agricultural farms in European Union from 2004 to 2009, by farming type

Typ produkcji/ Farming type	Rodzaj kosztu/ Type of cost	Struktura kosztów ogółem/Structure of total costs [%]					
		2004	2005	2006	2007	2008	2009
Unia Europejska/European Union							
Uprawy polowe/ Fieldcrops	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	62,52	62,58	62,89	63,49	64,98	64,05
	A	16,62	16,58	16,92	15,99	15,45	16,30
	KCZ	20,86	20,84	20,19	20,52	19,57	19,65
Uprawy ogrodnice/ Horticulture	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	60,30	60,75	61,53	62,28	60,95	60,92
	A	11,89	11,83	12,22	11,92	12,45	12,53
	KCZ	27,81	27,42	26,25	25,80	26,60	26,55
Uprawy trwałe/ Other permanent crops	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	52,56	52,45	52,69	52,74	51,90	51,05
	A	18,89	19,23	19,57	19,02	19,07	19,24
	KCZ	28,55	28,32	27,74	28,24	29,03	29,71
Krowy mleczne/ Milk cows	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	69,11	69,33	69,20	70,72	71,72	70,62
	A	16,89	16,93	17,00	15,78	14,96	16,10
	KCZ	14,00	13,74	13,80	13,50	13,32	13,28
Zwierzęta żywione w systemie wypasowym/ Other grazing livestock	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	70,80	70,30	69,41	70,85	71,19	70,68
	A	17,23	17,53	18,02	17,13	16,90	17,11
	KCZ	11,97	12,17	12,57	12,02	11,91	12,21
Zwierzęta ziarnożerne/ Granivores	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	81,78	81,11	80,25	81,04	81,71	80,75
	A	8,67	9,20	9,24	8,55	8,19	9,02
	KCZ	9,55	9,69	10,51	10,41	10,10	10,23
Mieszane/Mixed	KO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	ZP	69,89	69,78	69,71	71,49	71,70	69,83
	A	15,13	15,11	15,53	14,26	13,98	15,02
	KCZ	14,98	15,11	14,76	14,25	14,32	15,15

Źródło: jak na rys. 1
 Source: see fig. 1

Wnioski

1. Koszty ogółem związane z prowadzoną produkcją rolniczą ponoszone przez towarowe gospodarstwa rolne w Polsce, są ponad dwukrotnie niższe niż analizowane wielkości dotyczące UE.
2. Zarówno w Polsce, jak i w całej UE, najwyższe koszty w badanym okresie ponosiły gospodarstwa rolne specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych oraz gospodarstwa, których głównym kierunkiem produkcji są uprawy ogrodnice.
3. Najwyższy udział w strukturze kosztów ogółem towarowych gospodarstw rolnych stanowi zużycie pośrednie, najniższy natomiast koszty czynników zewnętrznych.

Literatura

- Bierlen R., Barry P.J., Dixon B.L., Ahrendsen B.L. 1998: *Credit constraints, farm characteristics and the arm economy: Differential impacts on feeder cattle and beef cow inventories*, American Journal of Agricultural Economics, nr 80, s. 708-709.
- Decyzja Komisji z dn. 7 czerwca 1985 r. ustanawiająca wspólnotową typologię gospodarstw rolnych (85/377/EWG), Dz.U. L 220 z 17.8.1985.
- Felczak T. 2011: *Kosztochłonność i rentowność gospodarstw indywidualnych w zależności od typu rolniczego*, Zeszyty Naukowe SGGW, nr 89, s. 101.
- Goraj L., Mańko S., Osuch D., Płonka R. 2011: *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2010 roku*, Część I. Wyniki standardowe, IERiGŻ-PIB, s. 7-13 i 26-28.
- Ma J., Tian G. 2006: *Risks, financing constraints, and high savings ratio in the rural economy of China: A model incorporating precautionary savings and liquidity constraints*, Frontiers of Economics in China, vol. 1, No. 1, s. 114.
- Pailwar V.K., Kaur J., Saxena K., Nijhara M. 2010: *Impact of membership of financial institutions on rural saving: a micro-level study*, International Business & Economics Research Journal, nr 9(10), s. 612.
- Strzelecka A. 2012: *Struktura finansowania majątku mikroprzedsiębiorstw rolniczych w Polsce*, [W:] J. Buko (red.), *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 695, Ekonomiczne Problemy Usług, nr 80, s. 234-245.
- Ustawa o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych z 29 listopada 2000 roku, Dz.U. nr 3 z 2001 r. poz. 20 z późn. zm.
- Zawadzka D. 2012: *Ocena wykorzystania kredytu handlowego przez przedsiębiorstwa rolnicze w Polsce*, [W:] H. Zadora, G. Łukasik (red.), *Finanse w niestabilnym otoczeniu – dylematy i wyzwania. Finanse przedsiębiorstw*, Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 107, Katowice, s. 331-339.

Summary

The aim of the paper is to evaluate of variation in the structure of farm costs in Poland, as well as comparing the results obtained from the cost structure of agricultural production in the European Union. The study was based on data made available by the European Farm Accountancy Data Network (FADN) The collection and use of farm accountancy data. In the paper, the analysis of changes in the farms' costs structure in 2004-2009 is presented, taking into account the farm's type. It was found that in both cases, Poland and the EU the level of total costs was highest in granivore and horticulture farms and a large part of the total costs was intermediate consumption.

Adres do korespondencji
dr hab. Danuta Zawadzka, prof. nadzw. PK, mgr Agnieszka Strzelecka
Politechnika Koszalińska
Katedra Finansów, Wydział Nauk Ekonomicznych
ul. Kwiatkowskiego 6e
75-343 Koszalin
e-mail: danuta.zawadzka@tu.koszalin.pl, tel. (94) 343 92 16
e-mail: agnieszka.strzelecka@tu.koszalin.pl, tel. (94) 343 91 59